

A portrait of Paul Beers, an elderly man with short grey hair and a friendly smile, looking upwards and to the left. He is wearing a light-colored, long-sleeved button-down shirt. The background is dark and out of focus.

Letterenfonds
Vertaalprijs 2014

Paul
Beers

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Met de Letterenfonds Vertaalprijzen voor de vertaler als cultureel bemiddelaar bekroont het Nederlands Letterenfonds literair vertalers die zich niet alleen onderscheiden door de hoge kwaliteit van hun vertaaloeuvre maar ook door hun inzet als ambassadeur voor een bepaald taalgebied, genre of het literair vertalen in het algemeen. Met deze prijzen wil het Letterenfonds de belangrijke maar vaak onderbelichte bijdrage die vertalers leveren als herscheppend kunstenaar en als bemiddelaar tussen talen, literaturen en culturen meer voor het voetlicht brengen.

De prijs wordt sinds 2013 ieder jaar uitgereikt aan een vertaler in het Nederlands en eens in de twee jaar aan een vertaler uit het Nederlands. Aan beide bekroningen is een bedrag van 10.000 euro verbonden.

De jury voor de Letterenfonds Vertaalprijs 2014 in het Nederlands bestond uit Annelies van Hees (voorzitter), Peter de Voogd (emeritus-hoogleraar Engelse Letterkunde, lid Raad van advies Letterenfonds), Mark Wildschut (literair vertaler Duits en filosoof) en werd vanuit het fonds ondersteund door Fleur van Koppen. De jury voor de Letterenfonds Vertaalprijs voor een vertaler uit het Nederlands werd gevormd door de afdeling buitenland van het fonds.

Paul Beers (Den Haag, 1935) is een Nederlands vertaler van vooral Duitstalige literatuur: proza én poëzie. Hij studeerde politieke en sociale wetenschappen in Amsterdam en filosofie in Leiden. Tijdens zijn diensttijd (1957/58) leerde hij alle *Sonnetten van de kleine waanzin* van Hans Andreus uit zijn hoofd. Hij bracht deze na Andreus' dood vele malen op het podium ten gehore. In het kielzog daarvan gaf hij voordrachten van *De Dierenriem* van Hendrik Marsman en *Het uur U* van Martinus Nijhoff. Beers vertaalde de nagenoeg complete werken van Witold Gombrowicz (tussen 1965 en 1983), Ingeborg Bachmann (tussen 1984 en 1991) en Robert Menasse (tussen 1995 en heden). Daarnaast was hij recensent

vertaalde literatuur voor *de Volkskrant* en *Vrij Nederland*, mede-redacteur bij de publicatie van het complete werk van Sigmund Freud en Friedrich Nietzsche en redactielid van *De Revisor*. Ook vertaalde hij ego-documenten van Thomas, Golo en Erika Mann. Tussen de bedrijven door kwam Beers regelmatig op voor zijn beroepsgroep. Mede dankzij zijn inspanningen zijn er in de jaren tachtig van de vorige eeuw verbeterde contractuele afspraken tot stand gekomen tussen vertalers en uitgevers. De laatste tien jaar vertaalt Beers regelmatig opera-libretto's, zo bracht de Nationale Opera dit najaar de *Gurre-Lieder* van Schönberg en *Lohengrin* van Wagner met boventiteling van Beers op het podium.

Terugkijkend heb ik geweldig geluk gehad een gesprek met Paul Beers

door Huub Beurskens

Achter in café Dante, met uitzicht op een van de Amsterdamse grachten die de verteller in *La Chute* doen denken aan de hellekringen van de *Divina Comedia*, vraag ik Paul Beers welke schrijver hij nog meer had willen vertalen. Het antwoord kan hier eigenlijk niet anders luiden dan: ‘Camus. – Maar,’ voegt hij er meteen aan toe, ‘terugkijkend heb ik geweldig geluk gehad dat ik het oeuvre van “mijn” grote drie heb kunnen vertalen.’ Elk van die drie diende zich met een overrompelende schok bij hem aan. ‘Gombrowicz ontdekte ik in de boekhandel om de hoek op het Valeriusplein. Ik was dertig. Het voorwoord van de schrijver bij *De pornografie* fascineerde me al, en toen bleek de roman de gewekte verwachting ook nog eens waar te maken. Zijn *Dagboek* deed vervolgens de deur dicht, of liever open. Van Ingeborg Bachmann raakte ik ondersteboven toen *De Revisor* me begin jaren tachtig vroeg drie korte teksten van haar te vertalen; gretig stortte ik me vervolgens ook op haar andere werk. Op mijn zestigste gebeurde nog eens zoiets met Robert Menasse, van wie ik toevallig via *Vrij Nederland* zijn *Selige Zeiten*

in handen kreeg. Dat wilde ik absoluut vertalen, en het lukte! Sindsdien vertaal ik al zijn werk.’

Stijl

Zelf heb ik mijn blijvend enthousiasme voor Gombrowicz te danken aan de vertalingen van Paul Beers, want Pools kan ik niet lezen. Maar Beers kent zelf toch ook geen Pools? ‘Tja, “beter een goede vertaling gebaseerd op Duits en Frans dan een slechte uit het Pools”, aldus gaf Gombrowicz me in 1966 zijn zegen. Wat voor mij echt telt bij een

‘Paul Beers is zo iemand die met de jaren niet milder wordt, maar onverminderd recht blijft doen aan zijn gevoel voor rechtvaardigheid.’

.....
Peter Bergsma

vertaling is de stijl, de toon van het boek in het Nederlands. Wanneer ik een vertaling lees, lees ik die als werk op zich, en dan proef ik of die goed is of niet. Mijn vertalingen van de gedichten van Bachmann zijn niet alleen vanwege de kosten verschenen in een ééntalige uitgave: je moet de lezer de kans geven om zonder almaar te vergelijken de poëzie in jouw Nederlands te beleven.'

Criticaster

Toch heeft Beers zich nog wel eens ongezoeten kritiek veroorloofd op andermans vertaalwerk. Dat kun je toch moeilijk doen zonder vertaling en origineel naast elkaar te houden? Ik denk onder meer aan zijn aanmerkingen op Celan-vertalingen. 'Dat kan wel eens op je weg komen,' antwoordt hij. 'Toen ik de briefwisseling tussen Bachmann en Celan aan het vertalen was, moest ik de gedichten van Celan daarin natuurlijk ook meenemen, maar ze klakkeloos overnemen uit Naaijkens' op zich prijzens waardige onderneming kon ik niet. Of neem het redactiewerk dat ik op me had genomen voor de heruitgave van de vertaling van Nietzsche's *Ecce homo*. Al gauw zag ik dat de vertaling van Hawinkels, zoals die in maar liefst negen drukken was verschenen, wemelde van de fouten. Dat boek heb ik dus praktisch opnieuw vertaald.'

Op de plank

Van Ingeborg Bachmanns *Malina*, door Paul Beers vertaald voor Manteau, verschijnt nu, na bijna dertig jaar, een herziene uitgave bij Van Gennep. Dat is mooi. Maar wat is er verder van Beers' grote drie nog in de Nederlandse boekhandel te vinden? Zo goed als niets, toch? Hij krijgt nu een mooie vertalersprijs, terwijl bijna al zijn vertaalwerk hoogstens nog digitaal verkrijgbaar is; zoals *De*

'Jaren geleden schreef Paul een recensie over een van mijn eerste vertalingen. Het was een hartelijke recensie. In de daaropvolgende jaren leerde ik Paul kennen als een steeds belangstellende en hartelijke collega (en vriend), met ook het vertalershart en -verstand op de juiste plaats. Dat blijkt uit zijn eigen omvangrijke vertaaloeuvre evenals uit het feit dat hij een kritische noot als hij die nodig achtte niet schuwde, en het onvervaard opnam voor collega's als die naar zijn mening niet de credit kregen die zij en het vak verdienen.'

.....
Marianne Kaas

verdrijving uit de hel, volgens de vertaler het meesterwerk van Menasse. 'Uiteraard is dat teleurstellend, maar ik leg me erbij neer. Al twintig jaar lang heb ik verschillende literaire uitgevers benaderd om het werk van Bachmann opnieuw uit te geven, waarbij ik genoeg wil nemen met gratis overname en uitsluitend 5% royalty over de verkochte exemplaren. Geen enkele uitgever is erop ingegaan, Van Gennep nu alleen met *Malina*. Atlas durfde het aan om Gombrowicz' *Dagboek* na twintig jaar in een ingekorte versie te herdrukken. Het viel in een gat, geen recensies, totaal geen verkoop. Dan houdt het op. En van Menasse ligt al jaren een kant-en-klare verhalenbundel op de plank. Al die meesterlijke verhalen zijn in literaire tijdschriften met open armen ontvangen, en gehonoreerd, maar omdat Menasse's laatste roman een commercieel fiasco is geworden, durft De Arbeiderspers het boek niet uit te geven. Ik neem dat de uitgever niet kwalijk, heb er zelfs alle begrip voor.'

Strijdbaar

Ik dacht dat Paul Beers strijdbaarder was. 'Alleen binnen de grenzen van het mogelijke. Wat ik "de" uitgevers wel kwalijk neem, is hun vaak totale onwetendheid van de moeilijkheidsgraad van literair vertalen. Bijna allemaal beknibbelen ze op onwaardige wijze op honorering en naamsvermelding. Wat de honorering betreft: al jaren ijver ik ervoor dat de vertaler meteen bij een herdruk die toch al magere 2% royalty ontvangt, en niet pas na het 4.000ste exemplaar, zoals nu in het Model- contract staat. Een herdruk vindt pas plaats na een succesvolle eerste druk, en een fatsoenlijke uitgever laat de vertaler daarvan mee profiteren. En wat de naamsvermelding betreft: ongehoord vind ik het dat in paginagrote advertenties in bladen als *Vrij Nederland* en *De Groene* literaire vertalingen worden aangeprezen zonder de naam van de vertaler te vermelden. De onzichtbaarheid en onderwaardering van de literair vertaler is vooral te wijten aan de uitgeverijen. Zij verzuimen, nee weigeren om daar waar het kan en "verdiend" is de naam van de vertaler te vermelden.'

'Paul Beers is een instituut.
In alle mogelijke opzichten.'

.....
Anneke van Huisseling

'De vertalingen van Paul Beers worden gekenschetst door muzikaliteit en gevoel voor taal en stijl. Operalibretti zijn vaak archaïsch en lijken ouderwets. Beers doet recht aan de originele taal maar maakt er tegelijkertijd begrijpelijke teksten van die niet gewild modern overkomen.'

.....
Klaus Bertisch, *De Nationale Opera*

Vriendschappen

Wat staat daartegenover? 'De waardering juist van de auteurs. Met Gombrowicz had ik na het interview dat ik in 1967 met hem voerde voor *Vrij Nederland*, een regelmatige briefwisseling; met zijn partner en mijn leeftijdgenote Rita onderhoud ik een jarenlange vriendschap. Via Gombrowicz kwam ik op het spoor van de in Brussel woonachtige Marian Pankowski, van wie ik zijn eerste roman en alle verhalen vertaalde; bij hem thuis logeerde ik als we de laatste problemen van een tekst bespraken. Bachmann was al tien jaar dood toen ik haar werk leerde kennen, maar nadat haar wat jongere zus Isolde mijn eerste vertaling nauwgezet had laten controleren en dat in orde bleek, heb ik ook haar meermalen in Karinthië bezocht en met mijn gezin in haar pension gelogeed. Menasse ten slotte is een heel goede vriend geworden, die als geen ander de waarde van een 'eigen' vertaler als ambassadeur van zijn werk beseft. Curieus: Gombrowicz was van 1904, dertig jaar ouder dan ik; Menasse is van 1954, twintig jaar jonger. Zo gaat dat met vertalers.'

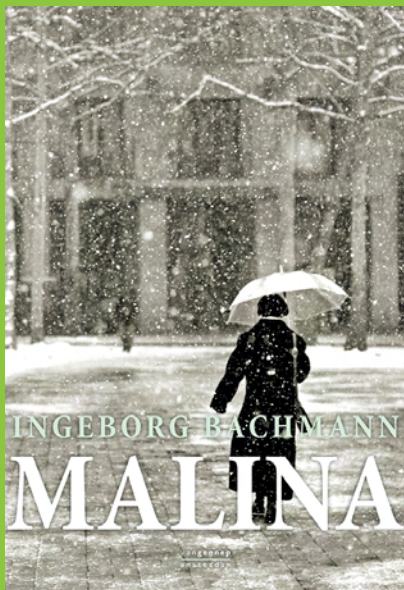
Bibliografie

- **Ingeborg Bachmann** *Malina*, Van Gennep 2014 (licht herziene herdruk).
  - **Robert Menasse** *De Europese koerier*, essay, De Arbeiderspers 2013.
  - **Ingeborg Bachmann** en **Paul Celan** *Een dramatische liefde: briefwisseling*, Meulenhoff 2010.
  - **Robert Menasse** *Don Juan de la Mancha, of De leerschool van de lust*, De Arbeiderspers 2008.
  - **Witold Gombrowicz** *Dagboek 1953-1969*, Atlas 2007 (ingekorte en licht herziene herdruk).
  - **Robert Menasse** *Kentering*, De Arbeiderspers 2003.
  - **Robert Menasse** *De verdrijving uit de hel*, De Arbeiderspers 2002.
  - **Martin Heidegger** *Alleen nog een god kan ons redden* (Gesprek met Der Spiegel), Klement, 2002.
  - **Erika Mann** *Mijn vader, de tovenaars: herinneringen en brieven*, De Arbeiderspers 2001.
  - **Sigmund Freud** en **Carl Jung** *Brieven* (i.s.m. Wilfred Oranje), Boom/Lemniscaat 2000.
  - **Peter Sloterdijk** *Regels voor het mensenpark*, Boom 2000.
  - **Marian Pankowski** *De planeet Auschwitz*, lotgevallen, Van Gennep 1999.
  - **Jean-Paul Sartre** *Baudelaire*, Bijleveld 1999 (herziene herdruk).
  - **Peter Sloterdijk** *Mediatijd* (i.s.m. Hans Driessen), Boom 1999.
  - **Thomas Mann** *Mijn tijd*, essay, Nexus Instituut 1999.
  - **Thomas Mann** *Roem en verliefdheid: dagboeken 1949-1955*, De Arbeiderspers 1999.
  - **Robert Menasse** *Bar hopeloos*, De Arbeiderspers 1998.
  - **Marian Pankowski** *De les van Simone en andere verhalen*, In de Knipscheer 1997.
  - **Robert Menasse** *Zalige tijden, breekbare wereld*, De Arbeiderspers 1996.
  - **Thomas Mann** *Duitsland heeft me nooit met rust gelaten: dagboeken 1940-1948*, Arbeiderspers 1995.
  - **Witold Gombrowicz** *Pornografie*, Athenaeum-Polak & Van Gennep 1994.
  - **Golo Mann** *In de schaduw van de tovenaars* (i.s.m. Thomas Graftdijk), De Arbeiderspers 1993.
  - **Marian Pankowski** *De gast* (i.s.m. Karol Lesman), In de Knipscheer 1993.
  - **Marguerite Yourcenar** *Als pelgrim en als vreemdeling* (i.s.m. Judith Moesman), Athenaeum-Polak & Van Gennep. 1991.
  - **Ingeborg Bachmann** *Frankfurter colleges: problemen van de hedendaagse literatuur*, Amber 1991.
  - **Franz Kafka** *Brieven aan zijn ouders, 1922-1924*, Querido 1990.
  - **Marguerite Yourcenar** *Wat? De eeuwigheid* (i.s.m. Judith Moesman), Athenaeum-Polak & Van Gennep 1990.
  - **Witold Gombrowicz** *De beheksten*, Athenaeum-Polak & Van Gennep 1990.
  - **Ingeborg Bachmann** *Aanroeping van de Grote Beer* (gedichten), Amber 1989.
  - **Witold Gombrowicz** *De verhalen* (herzien en uitgebreid), Athenaeum-Polak & Van Gennep 1989.
  - **Roswitha Quadflieg** *Fabels verandering*, Ambo 1988.
  - **Hermann Broch** *Pasenuw of De romantiek*, Ambo 1988.
  - **Otto Rank** *De Don Juan-figuur*, Boom 1988.
  - **Ingeborg Bachmann** *Tijd in onderpand* (gedichten; i.s.m. Isolde Quadflieg), Ambo 1988.
  - **Ingeborg Bachmann** *Het geval Franza; Requiem voor Fanny Goldmann*, Amber 1987.
  - **Ingeborg Bachmann** *Simultaan*, Amber 1987.
  - **Witold Gombrowicz** *Dagboek 1953-1969*, Ambo/Athenaeum-Polak & Van Gennep 1986.
  - **Ingeborg Bachmann** *Malina*, Manteau 1985.
  - **Ingeborg Bachmann** *Het dertigste jaar*, Manteau 1984.
  - **Witold Gombrowicz** *Ferdurdurke*, Athenaeum-Polak & Van Gennep 1981.
  - **Marian Pankowski** *Beukenootje en andere verhalen*, In de Knipscheer 1979.
  - **Marian Pankowski** *Matuga komt*, In de Knipscheer 1978.
  - **Witold Gombrowicz** *Trans-Atlantisch*, Athenaeum-Polak & Van Gennep 1977.
  - **Karl Jaspers** *Kleine leerschool van het filosofisch denken*, Bijleveld 1973.
  - **Witold Gombrowicz** *Dagboek Parijs-Berlijn*, Moussault 1972.
  - **Witold Gombrowicz** *De rat* (vijf verhalen), Athenaeum-Polak & Van Gennep 1971.
  - **Dominique de Roux** *Gesprekken met Witold Gombrowicz*, Athenaeum-Polak & Van Gennep 1970.
  - **Witold Gombrowicz** *Met voorbedachten rade* (vijf verhalen), Athenaeum-Polak & Van Gennep 1969.
  - **Erich Fromm** *Psychoanalyse en religie*, Bijleveld 1969.
  - **Witold Gombrowicz** *Kosmos*, Polak & Van Gennep 1968.
  - **Witold Gombrowicz** *Uit het dagboek*, Moussault 1967.
  - **Jean-Paul Sartre** *Baudelaire*, Bijleveld 1966.
- ## Toneelvertalingen
- **Marguerite Duras** *Claire Obscure*, Amsterdam 1993.
  - **Witold Gombrowicz** *Geschiedenis*, De Pragmatici, Rotterdam 1990.
  - **Jean Genet** *De meiden*, Het Nationale Toneel Den Haag / International Theatre & Film Bookshop 1990.
  - **Rainer Werner Fassbinder** *Bremer Vrijheid*, Amsterdam 1985.
  - **Stanislaw Ignacy Witkiewicz** *De gek en de non*, De Revisor 1977/1.
  - **Witold Gombrowicz** *Toneel* (Yvonne, Het Huwelijk, Operette), Athenaeum-Polak & Van Gennep 1977.
- ## Vertaald voor de Nationale Opera
- **Arnold Schönberg** *Gurre-Lieder* 2014.
  - **Richard Strauss** *Arabella* 2014.
  - **Franz Schreker** *Der Schatzgräber* 2012.
  - **Wolfgang Rihm** *Dionysos* 2011.
  - **Richard Strauss** *Daphne* 2007.
  - **Franz Schreker** *Die Gezeichneten* 2007.
  - **Richard Wagner** *Tannhäuser* 2007.
  - **Carl Maria von Weber** *Euryanthe* 2003.
  - **Richard Wagner** *Lohengrin* 2002.
- ## Uitgaven in eigen beheer (2013/14)
- **Paul Beers** over *Hans Andreus door de jaren heen*.
  - **Paul Beers** over *Witold Gombrowicz door de jaren heen*.
  - **Paul Beers** (red.) *Nog een onmogelijke liefde. Brieven tussen Peter en Hester*.
  - **Katharina Magiera** *In het diepe* (novelle; vertaling Paul Beers).

Redactie: Lucette Châtelain,
Fleur van Koppen en
Hanneke Marttin
Ontwerp: Kummer & Herrman
Fotografie: Keke Keukelaar
Druk: Platform P

De Letterenfonds Vertaalprijzen voor de vertaler als cultureel bemiddelaar zijn sinds 2010 uitgereikt aan Martin de Haan (Frans-Nederlands), David Colmer (Nederlands-Engels), Mark Leenhouts (Chinees-Nederlands), Mark Wildschut (Duits-Nederlands), Claudia Di Palermo (Nederlands-Italiaans), Vincent Hunink (Latijn-Nederlands), Bartho Kriek (Engels-Nederlands), Hans Driessen (Duits-Nederlands), Diego Puls (Nederlands-Spaans) en Marolein Sabarte Belacortu (Spaans-Nederlands).

Op de website van het Letterenfonds vindt u de lofredes voor en interviews met deze laureaten onder Programma's > Literaire prijzen > Nederlands Letterenfonds Vertaalprijzen

“Weer gerookt en weer gedronken, de sigaretten geteld, de glazen, en nog twee sigaretten extra voor vandaag, omdat er tussen nu en maandag drie dagen zitten, zonder Ivan. Maar zestig sigaretten later is Ivan terug in Wenen, hij zal eerst de tijdmelding bellen en zijn horloge controleren, dan de wekdienst oo, die direct terugbelt, daarna meteen in slaap vallen, zo snel als alleen Ivan dat kan, en wakker worden door het telefoontje van de wekdienst, met een humeurigheid die hij telkens op een andere manier uit, met gesteun, gevloek, uitbarstingen, aantijgingen”.

.....

“Wieder geraucht und wieder getrunken, die Zigaretten gezählt, die Gläser, und noch zwei Zigaretten zugelassen für heute, weil zwischen heute und Montag drei Tage sind, ohne Ivan. Sechzig Zigaretten später aber ist Ivan zurück in Wien, er wird zuerst die Zeitansage anrufen und seine Uhr kontrollieren, dann den Weckauftrag oo, der gleich zurückruft, danach sofort einschlafen, so rasch, wie nur Ivan das kann, aufwachen, vom Weckauftrag gerufen, mit einem Groll, dem er jedesmal einen anderen Ausdruck gibt, mit Gestöhne, Flüchen, Ausbrüchen, Anklagen.”

Het Nederlands Letterenfonds stimuleert, door middel van beurzen en subsidies aan schrijvers, vertalers, uitgevers en festivals, de kwaliteit en diversiteit in de literatuur en draagt bij aan de verspreiding en promotie van de Nederlands- en Friestalige literatuur in binnen- en buitenland. Het fonds werkt aan een zo rijk en divers mogelijk literair klimaat, met oog voor literair erfgoed en nieuwe ontwikkelingen in de literatuur en het boekenvak.

“Paul Beers is een echte oeuvre-vertaler. Beers verbindt zich aan zijn auteurs, met wie hij als het even kan ook een persoonlijke band aanknoopt en van wie hij het liefst alles vertaalt. Het woord dat de jury hierbij inviel was trouw: trouw aan de auteur, trouw aan het oeuvre, trouw aan de tekst en trouw aan het vak van vertaler.”

.....
uit het juryrapport

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

niederländische stiftung für literatur
fondation néerlandaise des lettres
fundación neerlandesa de letras
fondazione nederlandese per la letteratura
fundação neerlandesa de letras
nederlânsk letterenfûns
المؤسسة الهولندية لدعم الآداب
荷兰文学基金会